

Sustainable Investment Roadmap

Investície do ochrany klímy
v krajinách V4

Zhrnutie správy

Zhrnutie správy

Zosúladenie V4 s Európskou zelenou dohodou (Green Deal)

Krajiny Vyšehradskej skupiny (V4) - Poľsko, Česko, Maďarsko a Slovensko - predstavujú približne 15 % obyvateľstva EÚ a 7 % jej HDP. Táto skupina je vysoko integrovaná do európskych dodávateľských reťazcov a ako dôležití európski hráči má možnosť ovplyvňovať rokovania a právne predpisy EÚ.

Región čelí výzvam, ako sa efektívne prispôbiť cieľom programu RePowerEU a Európskej zelenej dohody a zároveň zabezpečiť zvyšovanie životnej úrovne a udržateľný hospodársky rozvoj v dlhodobom horizonte. Krajiny V4 musia prehodnotiť spôsob výroby a využívania energie, ako aj používané technológie.

Úloha investícií do udržateľnosti klímy

Masívne využívanie fosílnych prírodných zdrojov a vysoká závislosť od mimoeurópskych dodávok energie a komodít spôsobili, že nielen V4, ale celá Európa sa ocitla v citlivej politickej, hospodárskej a strategickej situácii. Európska zelená dohoda a RePowerEU by mali EÚ umožniť čiastočne získať späť svoju energetickú a hospodársku nezávislosť a posilniť odolnosť svojich dodávateľských reťazcov na ceste k dlhodobej udržateľnosti.

Investovanie do klímy podporuje dlhodobé investičné perspektívy a umožňuje riadne zohľadniť klimatické externality. Klimaticky udržateľné investovanie podporuje hospodársky rast a zároveň znižuje a v konečnom dôsledku eliminuje tlak na zmenu klímy.

Predpoklady úspešnej transformácie

Úspešný prechod na udržateľné hospodárstvo si však bude vyžadovať splnenie kľúčových predpokladov. Je nevyhnutné, aby vlády a rozhodovacie orgány považovali prechod na udržateľné hospodárstvo za jednu z hlavných priorít. V regióne V4 sa udržateľnosť vo verejnom aj súkromnom sektore často vníma ako doplnok k bežnému podnikaniu a ambície v oblasti klímy sú stále nízke. Chápanie kritérií ESG (životné prostredie, sociálna oblasť a správa a riadenie) je stále obmedzené. Hlavnými prekážkami sú nedostatok relevantných informácií, odborných znalostí, zapojenie zainteresovaných strán, súdržnosť a usmernení politik, efektívna komunikácia na túto tému a jasný záväzok verejných orgánov v tejto oblasti.

Ďalším predpokladom úspešného prechodu je dostupné financovanie. Priama podpora z verejných financií, spolufinancovanie verejného a súkromného sektora, zmiešané finančné prostriedky a verejné záruky stimulujúce klimaticky udržateľné projekty urýchľujú prechod. Úplné pochopenie udržateľnosti zo strany miestneho bankového sektora, reflexia udržateľných aktív, ktoré vykazujú nižšie finančné riziká, a vhodné zacielenie verejných stimulov by podporili bankový sektor, aby aktívnejšie financoval udržateľné projekty.

Fosílna palivá - hlavná záťaž regiónu V4

Pokiaľ ide o klimatické aspekty udržateľnosti, región V4 hrá dôležitú úlohu pri dekarbonizácii hospodárstva EÚ, keďže sa na emisiách skleníkových plynov v EÚ podieľa približne 16 %. Uhlíková náročnosť tu výrazne prevyšuje priemer EÚ a je obzvlášť vysoká v najľudnatejších krajinách, Poľsku a Česku, s energetickým sektorom ako kľúčovým faktorom. Energetický sektor V4 je vo veľkej miere závislý od uhlia, ropy a zemného plynu, pričom ropa a plyn sa vo veľkej miere dovážajú. V dôsledku toho sú emisie v energetickom sektore na obyvateľa takmer dvojnásobné v porovnaní s priemerom EÚ.

Energetika v centre pozornosti

Dekarbonizácia elektrickej energie, ktorej úloha v doprave, ťažkom priemysle a vykurovaní výrazne vzrastie, zostáva kľúčovou výzvou a príležitosťou na ceste k nulovej uhlíkovej stope do roku 2050 a región V4 nie je výnimkou. Budúca cesta odklonu od výroby elektriny z fosílnych palív by sa mala zamerať na obnoviteľné zdroje energie.

Energetickú transformáciu regiónu V4 však dlhodobo negatívne ovplyvňuje ambivalentný postoj jeho politických elít k zelenej transformácii. To výrazne brzdí rozsiahle zavádzanie zelenej energie vo všetkých krajinách V4. Od vlád krajín V4 sa preto očakávajú pevnejšie záväzky v oblasti obnoviteľných zdrojov energie v revidovanom národnom energetickom a klimatickom pláne, ktorých návrhy majú byť pripravené do 30. júna 2023.

V celom regióne V4 je obrovský potenciál zdrojov veternej energie. Napríklad v Poľsku štúdie naznačujú, že v roku 2050 by sa približne 75 % celkovej výroby elektrickej energie mohlo vyrábať z veternej energie, aby sa dosiahol cieľ dekarbonizácie energetického sektora. Fotovoltaika sa stala jednou z ekonomicky životaschopných a ľahko inštalovateľných udržateľných technológií. Vďaka významnému technologickému pokroku v oblasti fotovoltaiky a skladovania energie v posledných rokoch náklady na výrobu solárnej energie rýchlo klesajú.

Vzhľadom na predpokladaný nárast veterných a fotovoltaických zdrojov energie a transformáciu ťažkého priemyslu a dopravy, ktoré sú vo veľkej miere závislé od veľkého množstva elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov, bude tiež potrebné výrazne investovať do posilnenia a modernizácie siete a zvýšenia jej flexibility, aby sa predišlo možnému preťaženiu siete a minimalizovalo sa riziko výpadkov elektrickej energie.

Investičný hľadiskový pohľad na priemysel

Podobne ako energetický sektor, aj hlavné odvetvia s vysokými emisiami - cementársky, chemický a oceľársky priemysel - sú v počiatočnom štádiu prechodu. Hlboká dekarbonizácia si tu bude vyžadovať viac inovácií. Zmena palív, elektrifikácia, prijatie koncepcie obehového hospodárstva, úpravy procesov, technológie zachytávania a využívania uhlíka a využívanie vodíka by mali ísť ruka v ruke s cieľom dosiahnuť ambiciózne záväzky nulových emisií. Investičné rozhodnutia však komplikuje neistota týkajúca sa škálovateľnosti a prevádzkových nákladov najlepších dostupných technológií a cien uhlíka.

Poľnohospodárstvo - na samom začiatku transformácie

Poľnohospodárstvo je na samom začiatku svojej transformácie. S viac ako 1,8 milióna priamo zamestnaných ľudí v regióne V4 je najväčším zamestnávateľom v segmentoch s vysokými emisiami. Vyznačuje sa tiež malou priemernou veľkosťou podnikov, vysokou závislosťou od dotačných schém EÚ a emisiami skleníkových plynov, ktoré nie sú CO₂. Uvedené skutočnosti mohli viesť k tomu, že v posledných desaťročiach sa vplyvu poľnohospodárstva na klímu venovalo menej pozornosti ako iným odvetviam.

To následne vyvolalo menej výskumných, vývojových a investičných aktivít súvisiacich s klímou v oblastiach, ako je zavádzanie presného poľnohospodárstva, zlepšených hnojív, udržateľných krmných zložiek, ktoré znižujú produkciu metánu, alternatívnych bielkovín atď.

Až v decembri 2021 bola prijatá dohoda o reforme spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ, ktorá ju zosúladiť so Zelenou dohodou pre Európu. Klimatické aspekty boli do určitej miery premietnuté do národných strategických plánov krajín V4 na obdobie 2023-27; úplné zohľadnenie je pravdepodobné až po roku 2027.

Investície do technológií a zapojenia verejnosti vo fragmentovaných segmentoch

Prechod na udržateľnosť vo veľmi fragmentovaných segmentoch, ako je cestná doprava, lokálne vykurovanie a odpadové hospodárstvo, si jednoznačne vyžaduje intenzívne zapojenie verejnosti. Samotná technologická zmena nemusí byť vždy dostatočná, ale mala by byť podporená aj zmenou správania. Elektromobilita, zateplovanie budov spolu s decentralizovanými obnoviteľnými zdrojmi energie, automatizované triedenie odpadu a účinnejšie systémy zachytávania skládkového plynu s následnou výrobou biometánu sú technológie, do ktorých možno priamo investovať. Prechod z cestnej na železničnú dopravu, zlepšenie energetickej účinnosti v domácnostiach/budovách, predchádzanie plytvaniu potravinami alebo triedenie zdrojov od spotrebiteľov - to všetko sú behaviorálne aspekty transformácie. Úspech tu môže priniesť len široké portfólio opatrení a stimulov.

Pre tieto fragmentované segmenty sú potrebné systémové a trvalé vzdelávacie (ako a prečo) a aktivačné programy, ktoré pomôžu podnikom, komunitám a jednotlivcom lepšie pochopiť environmentálne problémy a vplyvy a následne podporia ich účasť na prechode k udržateľnosti.

V poľnohospodárstve bude dôležité zapojiť a zaviazat poľnohospodárov, spoločnosť a vládu k rovnakému cieľu. Prínosom by bola aj technická pomoc, zvyšovanie povedomia a budovanie kapacít na podporu prechodu.

Úloha verejného sektora pri urýchl'ovaní prechodu na novú ekonomiku

Vnútroštátne politiky by mali podporovať inovácie technologicky neutrálnym spôsobom na všetkých úrovniach technologickej pripravenosti, od základného výskumu cez pilotné a poloprevádzkové projekty až po nové overené technológie. V niektorých segmentoch sa nové energeticky účinné technológie často stretávajú s nízkou úrovňou investícií do výskumu, okrem iného aj z dôvodu dlhého cyklu zavádzania nových výrobkov alebo veľkej fragmentácie trhu. Verejná podpora a intenzívne financovanie výskumu a inovácií by pomohli urýchl'iť tempo prechodu. Vzhľadom na zvýšené zavádzanie nových technológií v rôznych odvetviach musia byť regulačné orgány pripravené častejšie a rýchlejšie revidovať a aktualizovať existujúce normy a predpisy. Nové riešenia sú často prepojené medzi jednotlivými sektormi ("sector coupling"), čo vytvára potrebu horizontálnej spolupráce medzi vládnymi agentúrami s cieľom prepojiť výskum a vývoj, analýzu nákladov a technickú analýzu s úpravami noriem a regulačných rámcov.

Je dôležité dôkladne zvážiť možné uplatnenie systému a nástrojov dočasných záruk/krytia rizík pre prechodné technológie, najmä v kritickej fáze medzi pilotnými projektmi a plne overenou technológiou, a/alebo daňových stimulov na urýchl'enie zavádzania udržateľných technológií, ako je kombinácia (dočasných) daňových úľav, zrýchlených daňových odpisov, daňových odpočtov atď.

Verejný sektor by mal stanoviť ambicióznejšie pravidlá týkajúce sa aspektov udržateľnosti vo verejnom obstarávaní, ktoré by mohli urýchl'iť prechod na udržateľnosť (napr. v tendroch na infraštruktúru, nákupy v doprave, rekonštrukciu budov vo verejnom vlastníctve). Mali by sa zohľadniť aj celkové (diskontované) náklady vrátane budúcich úspor prevádzkových nákladov.

Medzi ďalšie oblasti, ktoré pomôžu urýchl'iť prechod, patrí vypracovanie štúdií uskutočniteľnosti v spolupráci s akademickou obcou a zainteresovanými stranami z priemyslu s cieľom pochopiť ekonomickú uskutočniteľnosť a (potenciálnu) konkurencieschopnosť nových technológií a výrobných príležitostí alebo načrtnutie scenárov, ktoré riešia investičné riziká a logistické výzvy spojené s dekarbonizáciou (uhlíková infraštruktúra, elektrická sieť). Scenáre "čo ak" by pomohli investorom určiť najlepšie investičné možnosti a vyhnúť sa stratovým aktívam, čo je jedno z kľúčových finančných rizík. Taktiež by sa mala ďalej analyzovať miestna dostupnosť a uskutočniteľnosť ukladania uhlíka, keďže potenciál pre rozšírenie využívania zachytávania a ukladania uhlíka zostáva nejasný.

Cielené udržateľné financovanie z viacerých zdrojov

Dostupné finančné prostriedky z reštrukturalizačných, inovačných a prechodných fondov, plánu obnovy a operačných programov by sa mali jasne zamerať na oblasti, ktoré v súčasnosti, ale aj v do budúcnosti, prispievajú k prechodu na udržateľnosť. Pre prechodné technológie v kritickej fáze medzi pilotnými projektmi a plne funkčnými technológiami by sa mohol zaviesť systém a nástroje záruk/krytia rizík. Priama finančná podpora z verejných zdrojov pomáha prekonať prekážku vysokých počiatkových nákladov, mobilizovať súkromné investície a naštartovať zavádzanie nových technológií.